

Συροϊακωβίτες

Summary :

Οι Ιακωβίτες αποτέλεσαν τον δυτικό συριακό χριστιανισμό με κέντρο την Αντιόχεια. Ακολούθησαν τη μονοφυσιτική γραμμή στην ομώνυμη έριδα που απασχόλησε τη θρησκευτική ζωή της βυζαντινής αυτοκρατορίας κατά την πρώιμη βυζαντινή περίοδο. Έλαβαν την ονομασία τους από τον Ιάκωβο Βαραδαίο (542/3). Παρά τις συνεχείς διώξεις που υπέστησαν, διατήρησαν την ενότητά τους μέχρι σήμερα, αν και διασκορπισμένοι σε διάφορα εδάφη της Συρίας.

Date

6ος - 15ος αι.

Geographical Location

Συρία

1. Ιστορικό πλαίσιο

Οι Ιακωβίτες αποτέλεσαν τη δυτική ενότητα του συριακού χριστιανισμού (Δυτική Συριακή Εκκλησία), ενώ οι Νεστοριανοί στην περιοχή του Ιράν σχημάτισαν την Ανατολική Συριακή Εκκλησία. Κατά παρόμοιο τρόπο από γεωγραφικής πλευράς Έδεσσα ήταν το κέντρο των Νεστοριανών και του συρόφωνου χριστιανικού κόσμου, ενώ η Αντιόχεια υπήρξε το κέντρο του ελληνόφωνου χριστιανισμού.

Η γλώσσα που χρησιμοποίησαν οι Ιακωβίτες τόσο για τη συγγραφή των έργων τους όσο και στον προφορικό τους λόγο ήταν η αραμαϊκή με τις επιμέρους και κατά τόπους διαλέκτους της στην περιοχή της Συρίας. Κυρίως όμως χρησιμοποιήθηκε η γλώσσα που ομιλείτο στο άστυ της Έδεσσας. Η ανάπτυξη της συριακής εκκλησίας συνδέεται με την ανάπτυξη της συλλογικής συνείδησης των Συρίων ως ενιαίας θρησκευτικής και πολιτισμικής οντότητας. Η πόλη της Αντιόχειας υπήρξε το αστικό εκείνο κέντρο με το οποίο συνδέθηκε ο συριακός πληθυσμός πριν την εκδήλωση της μονοφυσιτικής έριδας. Στην Αντιόχεια άρχισε να κηρύττεται το χριστιανικό δόγμα για πρώτη φορά στον κόσμο των εθνικών με τη δράση των Αποστόλων Παύλου και Βαρνάβα.¹ Μετά την καταστροφή της Ιερουσαλήμ από τους Ρωμαίους (70 μ.Χ) η περιοχή της Συρίας και η Αντιόχεια υπήρξαν το κέντρο της ευρύτερης περιοχής της Μεσοποταμίας και της Μ. Ανατολής, σύμφωνα με τις αποφάσεις των Α΄ και Β΄ Οικουμενικών Συνόδων.² Ωστόσο ο συριακός χριστιανισμός άρχισε σταδιακά να χάνει την επιρροή του μετά την Γ΄ και Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο στην περιοχή της Κύπρου αλλά κυρίως μετά την ίδρυση του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων.

Η εθνική αυτοσυνειδησία των Συρίων συνδυαζόμενη με το ισχυρό γλωσσικό τους όργανο, την συριακή η οποία ελάχιστα επηρεάστηκε από την ελληνική, αποτέλεσε το πλαίσιο στο οποίο εκδηλώθηκε αργότερα η διάσπαση των μονοφυσιτικών χριστιανών από την κεντρική γραμμή της Κωνσταντινούπολης.

Το ιδιαίτερο θρησκευτικό κίνημα μονοφυσιτικού χαρακτήρα των Ιακωβιτών ή Συριοϊακωβιτών ιδρύθηκε από τον Ιάκωβο Βαραδαίο (σyr. Burde'ana = Ο άνθρωπος με τα κουρελιασμένα ρούχα).³ Χαρακτηριστικό είναι ότι, αν και ο Μονοφυσιτισμός απέκτησε τους πρώτους οπαδούς του ήδη από την Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας (451), το μονοφυσιτικό σχήμα των Ιακωβιτών απέκτησε οργανωμένη μορφή μόλις το 542, έτος κατά το οποίο άρχισε την ιεραποστολική του δράση ο Βαραδαίος.⁴

Η ίδρυση της Εκκλησίας των Ιακωβιτών οφείλεται στη μορφή του Πατριάρχη Αλεξανδρείας Θεοδοσίου (535-566).⁵ Πολλές εκκλησίες Ιακωβιτών ιδρύθηκαν κατά καιρούς στη Μ. Ασία και στα νησιά του Αιγαίου, αλλά οι τοπικές διαφοροποιήσεις δεν επέφεραν την αναμενόμενη στελέχωση της διοίκησής τους από γηγενείς ιερείς. Ήταν Σύριοι μοναχοί οι ηγετικές μορφές της κάθε εκκλησίας σε κάθε τόπο. Οι Σύριοι αυτοί μοναχοί έφεραν μαζί τους στον νέο τόπο όπου θα διέμεναν τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμά τους καθώς επίσης και την πνευματική τους κληρονομιά. Οι Σύριοι ιεραπόστολοι έφθασαν ως τα βάθη της

Συροϊακωβίτες

Περσίας και της Κ. Ασίας προκειμένου να διαδώσουν την ιακωβίτικη διδασκαλία. Παρά την εξάπλωση των Ιακωβιτών σε διάφορες περιοχές του τότε γνωστού κόσμου, τα χωριά και τα μοναστήρια της Συρίας παρέμειναν τα πνευματικά κέντρα του εν λόγω μονοφυσιτικού κινήματος ενώ πολλοί από τους Ιακωβίτες επισκόπους διαβίωσαν σε ερημικές τοποθεσίες της συριακής γης παρά σε αστικά κέντρα. Η Εκκλησία των Ιακωβιτών διατήρησε την ύπαρξη και λειτουργία της παρά την σασσανιδική και ισλαμική κατάκτηση.

Λόγω των συνεχών διώξεων που υπέστησαν δεν κατάφεραν να αποτελέσουν ένα ενιαίο σώμα, όπως συνέβη με τους μονοφυσίτες Κόπτες της Αιγύπτου. Ωστόσο διατήρησαν την ενότητά τους, αν και διασκορπισμένοι σε διάφορα εδάφη της Συρίας.

2. Ιστορία της ιακωβιτικής εκκλησίας

2.1. Η αναδιοργάνωση

Ο Ιάκωβος Βαραδαίος, ο μονοφυσίτης επίσκοπος της πόλης της Εδέσσης (542/3) υπήρξε ο αναμορφωτής του δόγματος που στη συνέχεια ονομάστηκε ιακωβίτικος χριστιανισμός. Γεννήθηκε στην Τέλλα της Οσροηνής περίπου το 500 και πέθανε στο Κάσσιον, κοντά στα συροαιγυπτιακά σύνορα στις 30 Ιουλίου 578.⁶ Το 527/8 μετέβη στην Κωνσταντινούπολη ως μοναχός και απέκτησε την εύνοια της αυτοκράτειρας Θεοδώρας αλλά και του Άραβα φυλάρχου Αρέθα (Harith ibn Jabala). Η εύνοια που απέκτησε ο Βαραδαίος τον βοήθησε να μετριάσει τη διωκτική πολιτική του Εφραίμ Αντιοχείας κατά των Μονοφυσιτών της Συρίας. Συγκεκριμένα η Θεοδώρα παρότρυνε τον μονοφυσίτη Πατριάρχη Αλεξανδρείας Θεοδόσιο να ορίσει δύο επισκόπους στη Συρία προκειμένου να μετριάσει την αντιμονοφυσιτική πολιτική του Εφραίμ.⁷ Πράγματι διορίστηκαν ο Ιάκωβος Βαραδαίος στην Έδεσσα και ο Θεόδωρος στα Βόστρα (542/3).

Η έλευση του Βαραδαίου στη Συρία αποτέλεσε τομή στα θρησκευτικά δεδομένα της περιοχής, καθώς υπήρξε εκείνος ο οποίος αναδιοργάνωσε την συριακή-ιακωβίτικη εκκλησία και συνέβαλε καίρια στην ανεξαρτητοποίησή της.⁸ Η ιεραποστολική δραστηριότητα επικεντρώθηκε στο σύνολο των ανατολικών επαρχιών της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, στις περιοχές δηλ. οι οποίες είχαν υποστεί τις συνέπειες της διωκτικής πολιτικής του Ιουστινιανού Α΄.⁹ Αεικίνητος στην ιεραποστολική του δράση και χωρίς να οριστεί ποτέ ο ίδιος πατριάρχης, διόρισε πολλούς μονοφυσίτες επισκόπους σε διάφορες πόλεις της αυτοκρατορίας, όπως την Χίο, την Αντιόχεια, την Έφεσο κ.λπ.¹⁰ Οι επίσκοποι που διόριζε στις πόλεις της Μ. Ασίας και των ακτών της Μεσογείου ήταν Σύριοι και όχι γηγενείς, όπως θα περίμενε κάποιος. Συγκεκριμένα διόρισε τον επίσκοπο Τέλλας Στέργιον (543-546) στην θέση του θανόντος Σεβήρου (+543). Επίσης διόρισε τον αιγυπτιακής καταγωγής μοναχό Παύλο,¹¹ καθώς και κατά το 558 τον Ιωάννη επίσκοπο Εφέσου, ο οποίος παραδίδει και πολλές πληροφορίες για την συριακή εκκλησία στο ιστορικό του έργο. Πολλές φορές ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄ επιχείρησε να συλλάβει τον Ιάκωβο, αλλά ο τελευταίος απέφυγε μια τέτοια εξέλιξη. Μερικά από τα έργα (Λειτουργία. Επιστολές) του Ιάκωβου Βαραδαίου, γραμμένα αρχικά στην ελληνική γλώσσα, διασώθηκαν στην συριακή.

Τον Ζ΄ αι. ο Αθανάσιος Α΄, ο Ιακωβίτης πατριάρχης Αντιοχείας (595-631), συνέβαλε στην εξάπλωση και στην οργάνωση της εκκλησίας των Ιακωβιτών στην περιοχή της Περσίας, μεταφέροντας την μητροπολιτική έδρα στην Ταγρίτ.¹² Γνωστή προσωπικότητα προερχόμενη από τις τάξεις των Ιακωβιτών μοναχών της Περσίας υπήρξε ο Μαρουθάς (Marouthā), ο οποίος ανέπτυξε έντονη διοικητική δράση εντός της αυτοκρατορίας των Σασσανιδών.

Κατά το χρονικό διάστημα από το σχηματισμό της εκκλησίας των Ιακωβιτών μέχρι την αραβική κατάκτηση, οι Ιακωβίτες παρουσίαζαν την εικόνα μιας ουσιαστικά διάσπαρτης θρησκευτικής ομάδας η οποία δεν κατόρθωσε να αποτελέσει την εθνική εκκλησία της Συρίας. Κυρίαρχο ρόλο στην εξέλιξη αυτή διαδραμάτισε το γεγονός της ισχυρής παρουσίας του ελληνικού στοιχείου, αλλά και το ότι η Συρία ήταν περιοχή με πολυσυλλεκτικό χαρακτήρα αναφορικά με την πληθυσμιακή της σύσταση και συνεπώς την πολιτισμική της οντότητα.¹³

2.2. Η ισλαμική περίοδος

Συροϊακωβίτες

Η Συρία αποτέλεσε από τα πρώτα εδάφη που κατέκτησαν οι Άραβες με σχετικά ανώδυνο για αυτούς και τον ντόπιο πληθυσμό τρόπο (634)¹⁴ και ο ρόλος των Ιακωβιτών, όπως και των άλλων μονοφυσιτών υπήρξε ιδιαίτερα σημαντικός στη διαμόρφωση της νέας πολιτικής-γεωστρατηγικής κατάστασης στην περιοχή της Συρίας και της Παλαιστίνης.¹⁵

Κατά την διάρκεια της αραβικής κατάκτησης οι Ιακωβίτες τήρησαν θετική στάση απέναντι στους επίδοξους Άραβες κατακτητές και για αυτό τον λόγο έτυχαν ανάλογης μεταχείρισης από τους Άραβες μετά την εδραίωσή τους στην περιοχή της Συρίας. Η στάση των Ιακωβιτών ερμηνεύεται κυρίως ως ένδειξη της αντίθεσης που υπήρχε ανάμεσα στον μονοφυσιτικό πληθυσμό της Συρίας και την ορθόδοξη πολιτική της Κωνσταντινούπολης. Μερικοί Ιακωβίτες έλαβαν σημαντικά αξιώματα στην διοικητική μηχανή της Συρίας στα πλαίσια της αμοιβαιότητας σχέσεων των δύο πλευρών (Ιακωβιτών και Αράβων).¹⁶ Η μαρτυρία του Θεοφάνη, σύμφωνα με την οποία ο χαλίφης Muawwya διέταξε την ανοικοδόμηση ενός χριστιανικού ναού, ο οποίος είχε καταστραφεί από σεισμό στην Έδεσσα, αποτελεί σαφής ένδειξη για τη θετική μεταχείριση που έτυχαν οι μονοφυσίτες της Συρίας.¹⁷ Ωστόσο η σχέση κατακτητή και κατακτημένου συχνά δημιουργούσε προβλήματα στους Ιακωβίτες, πολλοί από τους οποίους ασπάσθηκαν την ισλαμική πίστη. Σε ό,τι αφορά τη διοικητική διάρθρωση της Ιακωβίτικης εκκλησίας, οι πιστοί υπάκουαν μόνο στον πατριάρχη Αντιοχείας, καθώς εθεωρείτο διάδοχος του Σεργίου από την Τέλλα διορισθείς από τον Ιάκωβο Βαραδαίο. Κατά την εν λόγω περίοδο οι Ιακωβίτες χρησιμοποιούν ως λειτουργική τους γλώσσα τη δυτική συριακή διάλεκτο και γραφή σε αντιδιαστολή με την ανατολική συριακή διάλεκτο των Νεστοριανών.¹⁸

Τον 8ο και εντεύθεν αιώνα η ιακωβίτικη εκκλησία γνωρίζει άνθηση με κυριότερο κέντρο την θεολογική σχολή της Εδέσσης. Σειρά λειτουργιών, συλλογών προσευχών και ομιλιών για τη θεία λατρεία, καθώς επίσης και επιστολές για λειτουργικά ζητήματα συνεγράφησαν από διάφορες σημαντικές μορφές της ιακωβίτικης παράδοσης, όπως ο επίσκοπος Εδέσσης Ιάκωβος (+708), ο Εδέσσης Βενιαμίν (8ος αι.), ο επίσκοπος Βαγδάτης Λάζαρος Βαρ Σαμπτά (έκπτωτος το 829), ο επίσκοπος Μοσούλης Σεβήρος, ο επίσκοπος Άμιδας Διονύσιος Βαρ-Σαλίμι (1171) κ.ά.¹⁹

Κατά το β' ήμισυ του 10ου αι. παρατηρείται έντονη μεταφραστική δραστηριότητα των Ιακωβιτών στον ισλαμικό κόσμο. Κυριότερες μορφές της ιακωβίτικης λογοτεχνικής δραστηριότητας στο χαλιφάτο των Αββασιδών υπήρξαν ο Yahya Ibn 'Adī, γεννημένος στην Takrīt (893) (ή Ταγρίτ)²⁰ και θανών στη Βαγδάτη (974), καθώς επίσης και ο abu-'Alī 'Īsa ibn Zur'ah από τη Βαγδάτη (+1008).²¹ Ο Yahya ήταν ο αρχιεπίσκοπος της εκκλησίας της Ταγρίτ και διέκειτο ότι είχε αντιγράψει μέσα σε μια ημέρα και μια νύχτα εκατό περίπου σελίδες.²² Στο χαλιφάτο των Φατιμιδών στην Αίγυπτο ξεχώρισε η μορφή του ιατρού και φυσιοδίφη Māsawayh al-Māridīni, ο οποίος έζησε και έδρασε στην αυλή του χαλίφη al-Hākīm στο Κάιρο (-1015).²³ Αναμφισβήτητο ο ρόλος των Ιακωβιτών στην πνευματική κίνηση του ισλαμικού κόσμου υπήρξε καθοριστικός, καθώς ήταν εκείνοι οι οποίοι εισήγαγαν νεοπλατωνικές ιδέες στην αραβική σκέψη και επιμελούντο μεταφράσεις στα αραβικά, αλλά και προϋπάρχουσες εκδόσεις των έργων του Αριστοτέλη.²⁴ Σημαντική επίσης ήταν η καλλιτεχνική δράση πολλών Ιακωβιτών μοναχών οι οποίοι καλούντο από μουσουλμάνους εύπορους ιδιώτες να φιλοτεχνήσουν χειρόγραφα, ζωγραφίζοντας ανθρώπινες μορφές, καθώς η εν λόγω τέχνη δεν είχε ακόμη αναπτυχθεί στον ισλαμικό κόσμο λόγω της ανεικονικότητας που πρεσβεύει το Ισλάμ.²⁵

Υπό την αραβική κυριαρχία δεν έπαψε να ανθεί και να αναπτύσσεται ο ανταγωνισμός μεταξύ των χριστιανικών κοινοτήτων του χαλιφάτου, μια άλλη πτυχή της ιστορίας των Ιακωβιτών. Η σύγκρουση αφορούσε στις δύο μεγαλύτερες μερίδες του ανατολικού χριστιανισμού, τους Ιακωβίτες και τους Νεστοριανούς. Οι τελευταίοι είχαν κατορθώσει να αποκτήσουν το προβάδισμα στις σχέσεις τους με τον κατακτητή και σε απόδειξη αυτού ο Καθολικός (=Η κεφαλή-εκπρόσωπος των Νεστοριανών χριστιανών της σασσανιδικής επικράτειας προς τον Σασσανίδα μονάρχη και την σασσανιδική διοικητική μηχανή) των Νεστοριανών είχε αποκτήσει το δικαίωμα να διατηρεί την έδρα του στην πρωτεύουσα του χαλιφάτου των Αββασιδών, τη Βαγδάτη. Οι Ιακωβίτες πολλές φορές προσπάθησαν να αποκτήσουν το εν λόγω προνόμιο οι ίδιοι αλλά μάταια. Το 912-913 οι Ιακωβίτες παρά τις προσπάθειές τους απέτυχαν να μεταφέρουν την έδρα του πατριαρχείου τους από την Αντιόχεια στη Βαγδάτη λόγω της παρέμβασης του Καθολικού της Βαγδάτης. Το κύριο επιχείρημα του τελευταίου ήταν ότι οι Ιακωβίτες διατηρούσαν φιλικούς δεσμούς με τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία.²⁶ Ωστόσο οι ιακωβίτες είχαν κατορθώσει να αποκτήσουν μοναστήρι στη Βαγδάτη και μητροπολιτική έδρα στην Takrīt. Ευρύτερα ο αριθμός των ιακωβίτικων μονών

Συροϊακωβίτες

ανατολικά της Βαγδάτης έφθανε τα δώδεκα χωρίς να υπολογίζονται οι περιοχές στα δυτικά της πρωτεύουσας.²⁷

Ο 12ος αι. υπήρξε περίοδος ιδιαίτερης ακμής των Ιακωβιτών και ενδεικτικό της εν λόγω ακμής αποτέλεσε το γεγονός ότι ο πατριάρχης τους είχε υπό την εποπτεία του δώδεκα (12) μητροπολίτες, εκατόν (100) επισκόπους στην Μ. Ασία, την Συρία, την Κύπρο κ.α. Μια από τις σημαντικότερες μορφές του ιακωβίτικου χριστιανισμού υπήρξε ο Βαρ-Εβραΐος (Gregorius Abu 'l-Faraj, 1225-1286). Επίσκοπος της πόλης Gubis (κοντά στην Μελιτηνή), μαφριάν της περιοχής Takrit και των Περσών Ιακωβιτών.²⁸ Σημαντική φυσιογνωμία της εποχής του ο Βαρ-Εβραΐος επέδειξε πολύπλευρη δραστηριότητα στο χώρο των γραμμάτων και των επιστημών (φιλοσοφία, ιατρική κλπ). Στην νεώτερη όμως περίοδο έμεινε γνωστός για τη χρονογραφία με την ιστορία του κόσμου, η οποία ανάμεσα στα άλλα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το παρελθόν των Ιακωβιτών και των Νεστοριανών (β' και γ' βιβλίο).²⁹ Η περίπτωση του αποτελεί ενδεικτικό παράδειγμα για την πνευματική δραστηριότητα των Ιακωβιτών κατά τον 12ο αι.³⁰

2.3. Το Σχίσμα των Ιακωβιτών (13ος -15ος αι.)

Κατά το χρονικό διάστημα ανάμεσα στα τέλη του 13ου και τα τέλη του 15ου αι. η Ιακωβίτικη εκκλησία έζησε μια περίοδο έντονων αναταραχών οι οποίες είχαν ως κατάληξη τη διαίρεση των Ιακωβιτών σε τέσσερα τμήματα, όσοι ακριβώς ήταν και οι "πατριάρχες" οι οποίοι διεκδικούσαν τον τίτλο του Πατριάρχη της Ιακωβίτικης Εκκλησίας.³¹ Μετά το θάνατο του Πατριάρχη Ιγνατίου (+1292) επαναλήφθηκαν οι αντιδράσεις που είχαν προκληθεί από τους διεκδικητές του για τον πατριαρχικό θρόνο, δηλ. τον Κωνσταντίνο, επίσκοπο Μελιτηνής, τον Μιχαήλ, αρχιμανδρίτη της Gawikath, και τον Ιγνάτιο, επίσκοπο της Mardin.³² Το επόμενο έτος (1283) δολοφονήθηκε ο Κωνσταντίνος από τους Κούρδους. Γρήγορα όμως εμφανίσθηκαν καινούριοι υποψήφιοι για το πατριαρχικό αξίωμα με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια ανεξέλεγκτη κατάσταση αναφορικά με τον αριθμό των "πατριαρχών": Υπήρχαν Πατριάρχες στην Σις, το μοναστήρι του Bar Shauma και την Tur Abdin. Από τους τέσσερις εν λόγω διεκδικητές έμειναν δύο, ο της Tur Abdin Ιγνάτιος και ο της Mardin Ιγνάτιος Νώε. Τελικά ο Ιγνάτιος της Tur Abdin αποφάσισε να αποσύρει την υποψηφιότητά του προς χάρη του Ιγνατίου Νώε, ο οποίος αποτέλεσε τον Πατριάρχη Ιγνάτιο ΙΒ'. Ο ίδιος ήταν εκείνος ο οποίος κατόρθωσε τελικά να συνενώσει την εκκλησία των Ιακωβιτών.³³

3. Δόγμα - Τελετουργικό

Η δογματική διδασκαλία των Ιακωβιτών, οι οποίοι ανέρχονται περίπου στους 400.000, χαρακτηρίζεται από μια μετριοπαθή προσέγγιση του μονοφυσιτισμού και ανήκουν στη Σχολή του Σεβήρου Αντιοχείας.

Ο Σεβήρος επίσκοπος, Αντιόχειας από το 512, καταγόταν από την Σωζόπολη της Πισιδίας της Μ. Ασίας και πέθανε στην Αίγυπτο το 558. Μονοφυσίτης θεολόγος και άγιος της μονοφυσιτικής εκκλησίας μελέτησε από τα νεανικά του χρόνια νομικές σπουδές και φιλοσοφία. Γνώρισε την αρνητική στάση του αυτοκράτορα Ιουστινιανού σε σχέση με το θρησκευτικό ζήτημα της φύσης του Ιησού Χριστού. Ο ίδιος ήταν μετριοπαθής στις μονοφυσιτικές του αντιλήψεις, απορρίπτοντας την Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας αλλά και την διδασκαλία του Ευτύχη και του Ιουλιανού της Αλικαρνασσού.

Κατηγορήθηκε για παγανισμό λόγω του κοσμοπολίτικου χαρακτήρα και κύριως της συμπάθειάς του για τα ελληνικά πατερικά κείμενα. Η διδασκαλία του αποτέλεσε την βάση της μονοφυσιτικής ιδεολογίας και δόγματος και ο βίος του διασώζεται μόνο στην βιογραφία του την οποία συνέγραψε ο Ζαχαρίας Μυτιλήνης στα συριακά (Βλ. TEG, "Severos", The Oxford Dictionary of Byzantium, τ. 3, σ. 1884).

Κύριο στοιχείο της δογματικής του στάσης είναι ότι απορρίπτουν την Δ' Οικουμενική Σύνοδο της Χαλκηδόνας (451). Σύμφωνα με τους Ιακωβίτες, ο Ιησούς Χριστός είναι ένα πρόσωπο με δύο φύσεις, οι οποίες έγιναν μία.³⁴ Ομολογούσαν την εκπόρευση του Αγίου πνεύματος μόνο από τον Πατέρα. Δέχονται και τα Επτά Μυστήρια και σε αντίθεση με τους Κόπτες μονοφυσίτες δεν δέχονται την περιτομή. Αποδέχονται ότι ο καθαγιασμός των Τιμίων Δώρων λαμβάνει χώρα κατά την διάρκεια της επίκλησης και όχι κατά την εκφώνηση των ιδρυτικών λόγων του Χριστού σχετικά με το εν λόγω μυστήριο (σύμφωνοι με την ορθόδοξη αντίληψη). Επίσης δέχονται την πρεσβεία των Αγίων στις προσευχές που αφορούν στους

Συροϊακωβίτες

νεκρούς. Χρησιμοποιούν επίσης χωρίς μεταβολές το σύμβολο της πίστης της Νίκαιας-Κωνσταντινούπολης.

Αναφορικά με το τελετουργικό, χρησιμοποιούν το δυτικό συριακό, δηλαδή τον αντιοχειανό λειτουργικό τύπο, ενώ η εκκλησιαστική-λειτουργική γλώσσα τους είναι η εδεσσιανή διάλεκτος της αραμαϊκής γλώσσας με δυτικο-συριακή προφορά.³⁵ Η συριακή ανήκει στην ανατολική ομάδα των αραμαϊκών διαλέκτων και αποτέλεσε τη λειτουργική γλώσσα όλων των αραμαϊόφωνων χριστιανών μετά την υιοθέτησή της από την Θεολογική Σχολή της Εδέσσης.

Το τυπικό της θείας λειτουργίας φέρει το όνομα του Αγίου Ιακώβου και αντανακλά τον αρχέγονο τελετουργικό τύπο των χριστιανών της Αντιόχειας, από την οποία, διαδόθηκε σε όλη τη Συρία. Η λειτουργία του Αγίου Ιακώβου μεταφράσθηκε από το ελληνικό πρωτότυπο στη συριακή πριν από το σχίσμα των Ιακωβιτών και μετά την εκδήλωση του εν λόγω σχίσματος Ιακωβίτες χρησιμοποίησαν το συριακό κείμενο, ενώ οι Ορθόδοξοι της Συρίας κράτησαν το ελληνικό κείμενο.³⁶

Σε σχέση με τις ιερές ακολουθίες των Ιακωβιτών, είναι ο Εσπερινός, το Μεσονυκτικόν, ο Όρθρος και οι ακολουθίες της τρίτης, έκτης και ενάτης ώρας και η μεταγενέστερη ακολουθία του Απόδειπνου. Τα ιερά σκεύη των Ιακωβιτών είναι περίπου τα ίδια με εκείνα του ορθόδοξου χριστιανισμού. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα άμφια των ιερέων: α) οι διάκονοι φέρουν επιμάνικα, το οράριο και το στιχάριο, β) οι Πρεσβύτεροι φέρουν το ίδια ρούχα (με εξαίρεση το οράριο) και επιπλέον το επιτραχήλιο και το φαιλόνιο, γ) οι επίσκοποι φορούν πάνω από το φαιλόνιο το ωμοφόριο, το εγκόλπιο και ένα είδος κεφαλοκαλύμματος τύπου μίτρας. Οι ιερουργούντες ιερείς φέρουν κεφαλοκάλυμμα μαύρου χρώματος με λευκό επί τούτου σταυρό. Εκτός του ναού οι ιερείς φορούν μαύρο ράσο και τουρμπάνι.³⁷

1. "Πράξεις Αποστόλων" ιγ'1-3. *Η Αγία Γραφή*, εκδ. Πέργαμος # (Αθήνα 1998).
2. Αθ. Κ. Αρβανίτης, "Ιακωβίτες", στην *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, τομ. 6, σ. 599.
3. Gregory, "Jacob Baradaeus", στο *Oxford Dictionary of Byzantium*, τ. Β' (Oxford 1991), σ. 1029.
4. Gregory, "Jacobites", στο *Oxford Dictionary of Byzantium*, τ. Β' (Oxford 1991), σ. 1029.
5. Gregory, "Jacobites", στο *Oxford Dictionary of Byzantium*, τ. Β' (Oxford 1991), σ. 1029.
6. Gregory, "Jacob", σ. 1029.
7. Gregory, "Jacob", σ. 1029.
8. Hitti, *History of the Arabs* (London 1970), σ. 78.
9. Ιωάννης Εφέσου, *Patrologia Orientalis* 19:154.
10. Gregory, "Jacob", σ. 1029.
11. Αρβανίτης, *ό.π.*, σ. 609.
12. Αρβανίτης, *ό.π.*, σ. 609.
13. Αρβανίτης, *ό.π.*, σ. 609-611.

Συροϊακωβίτες

14. Ο Balādhuri χαρακτηρίζει την κατάκτηση της Συρίας ως “εύκολη”. Βλ. Balādhuri, *Kitāb Futūh al-Buldān*, σ. 137, l. 13.
15. Ostrogorsky, *History of the Byzantine State*, tr. J. Hussey (Oxford 1968), σ. 512.
16. Αρβανίτης, ό.π., σ. 611.
17. Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, σ. 356.
18. Αρβανίτης, ό.π., σ. 612.
19. Αρβανίτης, ό.π., σσ. 612-613.
20. Πόλη της Μεσοποταμίας στον ρου του Τίγρη (βόρεια της Σαμάρρα).
21. Al-Nadim, *al-Fihrist*, σ. 264.
22. *Fihrist*, σ. 264.
23. Hitti, ό.π., σ. 311.
24. Hitti, ό.π., σ. 315.
25. Hitti, ό.π., σσ. 420-422, 424.
26. Al-Sam‘āni, *Bibliotheca Orientalis*, τ. II (Rome 1721).
27. Yaqut, τ. II, σ. 662, l. 18.
28. Griffith, “Gregory Abu ‘l-Faraj”, στο *Oxford Dictionary of Byzantium*, τ. Β’ (Oxford 1991), σσ. 878-879. Επίσης βλ. Αρβανίτης, ό.π., σ. 612.
29. *Chronicon ecclesiasticum*, ed. J. B. Abbeloos, T.J. Lamy, 3 vols. (Louvain 1872-1877).
30. Griffith, ό.π., σ. 879.
31. Αρβανίτης, ό.π., σ. 613.
32. Πόλη ΝΑ της Άμιδας (σημ. Diyarabakir) μεταξύ των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη. Ανήκει εδαφικά σήμερα στην Τουρκία.
33. *Chronicon ecclesiasticum*, σσ. 696-744.
34. Καθώς συχνά συγχέεται ο όρος “φύση” με τον όρο “πρόσωπο” οι Ιακωβίτες επίσης αναδιατυπώνουν την παραπάνω έκφραση με την έκφραση ότι ο Χριστός είναι ένα πρόσωπο το οποίο προήλθε από δύο πρόσωπα. Βλ. Αρβανίτης, “*Ιακωβίτες*”, σ. 619.
35. Αρβανίτης, ό.π., σ. 620.
36. Αρβανίτης, ό.π., σ. 620.
37. Αρβανίτης, ό.π., σ. 622.

Συροϊακωβίτες

Bibliography :

	Ostrogorsky G. , <i>Ιστορία του Βυζαντινού Κράτους</i> , 1-3, Αθήνα 1989, Παναγόπουλος, Ι. (μτφρ.)
	Θεοφάνης , <i>Χρονογραφία</i> , de Boor, C. (ed.), <i>Theophanis Chronographia</i> , Leipzig 1883
	Honigmann E. , <i>Évêques et évêchés monophysites d'Asie antérieure au VIe siècle</i> , Louvain 1951
	Hitti Ph. K. , <i>The History of the Arabs</i> , London 1974
	Frend W.H.C. , <i>The Rise of the Monophysite Movement</i> , Cambridge 1972
	Kawerau S. P. , <i>Die jacobitische Kirche im Zeitalter der Syrischen Renaissance</i> , Berlin 1955
	Bundy D. D. , "Jacob Baradaeus. The State of Research", <i>Muséon</i> , 91, 1978, 45-86
	Gregory T. E. , "Severos", Kazhdan A. (ed.), <i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> 3, New York - Oxford 1991, 1884-1885
	Gregory T. E. , "Jacob Baradaeus", <i>The Oxford Dictionary of Byzantium</i> 2, New York - Oxford 1991, 1029